

УДК 347.171

Я.В. Новохатська

**РЕЄСТРАЦІЯ МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ
ДИТИНИ**

Анотація. В роботі аналізується правове регулювання реєстрації місця проживання фізичних осіб, зокрема малолітніх та неповнолітніх дітей. Проводиться зіставлення положень Цивільного кодексу України та спеціальних нормативних актів щодо визначення місця проживання дитини та реєстрації її місця проживання. Зазначаються проблемні питання, що виникають в правозастосовній діяльності у зв'язку з прогалинами в чинному законодавстві, та шляхи їх вирішення.

Ключові слова: місце проживання фізичної особи; реєстрація місця проживання; право на вільний вибір місця проживання; обов'язок зареєструвати місце проживання, проживання без реєстрації; зняття з реєстрації.

Аннотация. В работе анализируется правовое регулирование регистрации места проживания физических лиц, в частности малолетних и несовершеннолетних детей. Проводится сравнение положений Гражданского кодекса Украины и специальных нормативных актов об определении места проживания ребенка и регистрации его места проживания. Отмечаются проблемные вопросы, возникающие в правоприменительной деятельности в связи с пробелами в действующем законодательстве, и пути их решения.

Ключевые слова: место проживания физического лица; регистрация места проживания, право на свободный выбор места проживания; обязанность зарегистрировать место проживания; проживание без регистрации; снятие с регистрации.

Abstract. The legal regulation of individual's residence registration, in particular of juvenile, is analyzed in the article. The provisions of the Civil Code of Ukraine and the regulatory acts on the matter of juvenile residence determination and residence registration are compared. The problem items occurred to in the law enforcement activities in view of the lack of the legislation and the means of their solution are noted.

Key words: an individual's legal residence; a legal residence registration; the right to free choice of the legal residence; the duty to register the legal residence; an unregistered habitation; a removal from the register.

Реєстрація місця проживання означає фіксацію постійного або переважного місця проживання особи. В Цивільному кодексі України закріплено *порядок визначення місця проживання* фізичної особи залежно від її віку. *Порядок реєстрації місця*

проживання фізичних осіб в ЦК України не передбачено і визначається іншими нормативно-правовими актами.

Указом Президента України від 11.01.2002 р. № 12/2002 «Про заходи щодо реєстрації фізичних осіб» Кабінету Міністрів України доручалося у місячний строк подати на розгляд Верховної Ради України проект Закону України «Про порядок реєстрації фізичних осіб за місцем проживання» та затвердити на період до прийняття відповідного закону Тимчасове положення про порядок реєстрації фізичних осіб за місцем проживання. До теперішнього часу Закон України «Про порядок реєстрації фізичних осіб за місцем проживання» не прийнято, і досі тривають дискусії щодо його основних положень. На виконання згаданого Указу Президента України постановою Кабінету Міністрів України від 16.01.2003 р. № 35 затверджено Тимчасовий порядок реєстрації фізичних осіб за місцем проживання. На підставі постанови Кабінету Міністрів України від 11.05.2006 р. № 617 цей Тимчасовий порядок втратив чинність.

У грудні 2003 року прийнято Закон України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» від 11.12.2003 р. № 1382-IV (далі – Закон). З метою забезпечення виконання цього Закону прийнято наказ МВС України від 26.05.2004 р. № 571 «Про організацію реєстрації і зняття з реєстрації місця проживання та перебування фізичних осіб в Україні», який встановлює порядок та процедуру реєстрації фізичних осіб в Україні. Проте цей наказ не зареєстрований у Міністерстві юстиції України, тому не є чинним. Однак треба підкреслити, що фактично органи МВС України користуються в своїй практиці саме цим наказом. Крім цього, діє постанова Кабінету Міністрів України від 28.07.2004 р. № 985 «Про затвердження зразків документів, необхідних для реєстрації місця проживання в Україні».

У зв'язку з прогалинами у чинному законодавстві на практиці виникає чимало питань, пов'язаних з реєстрацією місця проживання дитини.

1. В який строк має здійснюватися реєстрація місця проживання новонародженої дитини? Чи є правопорушенням проживання дитини без реєстрації місця проживання? Відповідно до ч. 1 ст. 6 Закону: громадянин України, а також іноземець чи особа без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, зобов'язані протягом десяти днів після прибуття до нового місця проживання зареєструвати місце проживання. Згідно зі ст. 197 Кодексу України про адміністративні правопорушення проживання без реєстрації є адміністративним правопорушенням, яке тягне за собою відповідальність у вигляді попередження або накладення штрафу від одного до трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Отже, обов'язок зареєструвати місце проживання виникає після прибуття особи до нового місця проживання. Законодавством не передбачено строку реєстрації місця проживання дитини після її народження, а також не передбачено обов'язку батьків здійснювати взагалі таку реєстрацію. З цього можна зробити висновок, що немає правових підстав притягати батьків до адміністративної відповідальності за нерєєстрацію ними місця проживання їхньої дитини, оскільки обов'язку реєстрації

місця проживання дитини після її народження та строку такої реєстрації законодавством не передбачено.

Водночас реєстрація місця проживання дитини має здійснюватися батьками у власних інтересах та інтересах їхньої дитини, незважаючи на прогалини в законодавстві, які дійсно існують. Правильне визначення місця проживання має важливе значення, оскільки виконання зобов'язань, відкриття спадщини та багато інших дій здійснюються саме за місцем проживання особи. Місце проживання та його точне визначення має істотне значення для охорони прав і законних інтересів дітей, передусім їхніх житлових прав. Однією з правових підстав для приватизації житла, збереження житла за особою, яка тимчасово відсутня, є саме реєстрація місця проживання особи. Без довідки про реєстрацію місця проживання неможливо реалізувати й деякі соціальні гарантії, наприклад, отримати допомогу при народженні дитини.

До Верховної Ради України періодично вносяться законопроекти, спрямовані на вдосконалення питань реєстрації місця проживання особи. Свого часу Міністерством юстиції України виносився на громадське обговорення проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні», яким пропонувалося закріпити обов'язок батьків або законних представників зареєструвати місце проживання новонародженої дитини протягом трьох місяців з дня її народження. Однак до цього часу такої норми немає.

2. Чи потрібне надання батьками згоди на реєстрацію місця проживання їх дітей? Щодо цього питання в законодавстві передбачене наступне. Згідно з ч. 1 ст. 6 Закону діти віком від 15 до 18 років подають заяву про реєстрацію місця свого проживання особисто. Отже, для дітей віком від 15 до 18 років згода батьків для реєстрації не потрібна.

За дітей у віці до 15 років заяву подають батьки чи інші законні представники. Як передбачено Постановою КМУ України від 28.07.2004 р. № 985 «Про затвердження зразків документів, необхідних для реєстрації місця проживання в Україні» батьки заповнюють заяву про реєстрацію місця проживання на свою дитину, яка не досягла 15 років. При знятті з реєстрації діти у віці до 15 років вписуються в талон зняття з реєстрації місця проживання одного з батьків. Крім того, відповідно до згаданого вище Наказу МВС дітям до 15 років оформлення реєстрації/зняття з реєстрації здійснюється шляхом внесення відомостей до відповідної реєстраційної форми одного з батьків або законних представників (п. 7). Отже, відповідно до спеціальних нормативних актів реєстрація місця проживання особи у віці до 15 років здійснюється її батьками.

Свого часу згода батьків (піклувальників) на реєстрацію місця проживання дітей віком від 15 до 18 років передбачалася в Тимчасовому порядку реєстрації фізичних осіб за місцем проживання, затвердженому постановою КМУ від 16.01.2003 р. №35. Як зазначалося, цей нормативний акт втратив чинність. Чинним законодавством не передбачено надання батьками безпосередньої згоди на реєстрацію місця проживання їх дітей, які досягли 15-річного віку.

3. Чи може дитина, яка досягла 14-річного віку, бути зареєстрована у житлі, в якому ніхто не зареєстрований або не зареєстровані її батьки (один з них)?

У законодавстві останніх років це питання визначалося по-різному.

1. У Тимчасовому порядку реєстрації фізичних осіб за місцем проживання, затвердженому постановою КМУ від 16.01.2003 р. №35, який втратив чинність, містилося положення про те, що діти, які не досягли 15-річного віку і проживають разом з батьками (опікунами, піклувальниками), реєструються разом з батьками (опікунами, піклувальниками) або з одним з батьків чи особою, яка їх замінює.

2. У п. 7 наказу МВС, який не є чинним, оскільки не пройшов необхідної реєстрації, передбачається, що дітям до 15 років оформлення реєстрації/зняття з реєстрації здійснюється шляхом внесення відомостей до відповідної реєстраційної форми одного з батьків або законних представників.

3. Чинне спеціальне законодавство (Закон України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» від 11.12.2003 р. і постанова Кабінету Міністрів України від 28.07.2004 р. № 985 «Про затвердження зразків документів, необхідних для реєстрації місця проживання в Україні») хоча і не вказує прямо, втім не забороняє реєстрацію місця проживання дітей віком до 15 окремо від батьків. Треба лише зазначити, що в ст. 13 Закону сказано: вільний вибір місця проживання обмежується щодо осіб, які не досягли 16-річного віку. В Законі не вказано в чому саме полягають і у який спосіб застосовуються обмеження до даної категорії осіб. До речі, у згаданому вище проекті Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» пропонувалося скасувати всі обмеження щодо вільного вибору місця проживання та реєстрації свого місця проживання для осіб, що досягли 14-річного віку. Однак до цього часу такі пропозиції законодавцем не враховано.

4. В новому ЦК України питання щодо реєстрації місця проживання фізичної особи не визначено. В ньому лише закріплюється право дитини, яка досягла 14-річного віку, вільно обирати місце свого проживання (ч. 2 ст. 29).

Враховуючи те, що основним актом цивільного законодавства України є Цивільний кодекс України, а інші акти цивільного законодавства мають прийматися відповідно до нього (ч. 2 ст. 4 ЦК України), можна вважати, що дитина, яка досягла 14 років, може не лише обирати місце проживання, а й бути зареєстрованою в обраному місці, тобто у будь-якому житловому приміщенні, придатному для проживання в ньому.

На жаль, реалізація права на вибір місця проживання особами, віком від 14 до 16 років, на практиці може бути ускладнена. Це обумовлене необхідністю здійснення оплати комунальних послуг та виконання інших обов'язків, пов'язаних з користуванням дитиною житлом. Лише розгляд, прийняття та набрання чинності новим Законом України «Про порядок реєстрації фізичних осіб за місцем проживання» надасть змогу врегулювати зазначені колізії правових норм та захистить права, свободи та законні інтереси громадян при здійсненні реєстрації місця проживання.

Література

1. Закон України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» від 11.12.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 15. – Ст. 232; 2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7. 12. 1984 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1984. – додаток до № 51. – Ст. 1122; 3. Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження зразків документів, необхідних для реєстрації місця проживання в Україні» від 28.07.2004 р. №985 // Офіційний вісник України від 20.08.2004. – 2004. – № 31. – стор. 47. – Ст. 2073; 4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету міністрів України» від 11.05.2006 р. № 617 // Офіційний вісник України від 31.05.2006. – 2006. – № 20. – стор. 25. – Ст. 1437; 5. Указ Президента України «Про заходи щодо реєстрації фізичних осіб» від 11.01.2002 р. № 12/2002 // Офіційний вісник України від 01.02.2002. – 2002. – № 3. – стор. 19. – Ст. 80; 6. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40 – 44. – Ст. 356.